

Arvamuse andmine Riigipiiri seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 577 SE kohta

Austatud Riigikogu põhiseaduskomisjon

Täname, et küsisite SA Eesti Inimõiguste Keskuselt ja MTÜ Eesti Pagulasabilt arvamust seaduseelnõu 577 SE kohta.

Kõne all oleva eelnõuga nähakse ette, et massilisest sisserändest põhjustatud hädaolukorras võib Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi *PPA*) ohu korral avalikule korrale või riigi julgeolekule jätta ebaseaduslikult välispiiri ületanud välismaalase rahvusvahelise kaitse taotluse vastu võtmata ja saata ta ilma lahkumisettekirjutust või sisenemiskeelu otsust tegemata tagasi, juhul kui välismaalasel oli võimalik Eestisse siseneda välispiiri ületamiseks avatud piiripunkti kaudu.

Õigus küsida varjupaika on sätestatud inimõiguste ülddeklaratsioonis (artikkel 14, punkt 1), 1951. a. pagulasseisundi konventsioonis ning tagatud ka Euroopa Liidu õigusega (Euroopa Liidu põhiõiguste harta, artikkel 18). Jättes rahvusvahelise kaitse taotlusi vastu võtmata läheks riik selgelt vastuollu nende seadustega ning nende poolt sätestatud kohustustega.

Lisaks ei saada 1951. a. pagulasseisundi konventsiooni artikkel 33 järgi osalisriik pagulast oma territooriumilt välja ega tagasi (“refouler”) mis tahes viisil selle territooriumi piiridele, kus tema elu või vabadus on ohus mingisse rassi, rahvusesse või usku või sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste tõttu. Erandina ei kohaldata sätet pagulasele, kelle suhtes on põhjendatud kartus, et ta võib asetada ohtu riigi julgeoleku või kes on kohtuotsuse alusel mõistatud süüdi eriti raskes kuriteos ja on seetõttu ühiskonnaohtlik. Seaduseelnõus ei ole aga mainitud, et tagasi saadetakse erandi alla kuuluvaid inimesi, millest saab järeldada, et see kehtiks kõigile. Seega rikuks eelnõu rängalt *non-refoulement* põhimõtet. Kui isik soovib varjupaika taotleda, tuleb tema taotlus vastu võtta ja personaalselt lahendada. Seda võib teha ka kiirmenetluse korras, ning hädaolukorras oleks võimalik menetlus läbi viia ka piiril. Kaabeõigus peaks aga igal juhul olema tagatud.

Seaduseelnõuga ettenähtud olukord võimaldaks ka välismaalaste kollektiivset väljasaatmist, mis on keelatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni 4. protokolliga. Antud protokoll on Eestile siduv.¹ Välismaalaste kollektiivset sunniviisilist väljasaatmist on hukka mõistnud ka Euroopa Inimõiguste Kohus, leides, et jättes tuvastamata põgenike isikud ning süvenemata nende individuaalsesse olukorda, on nende tagasi saatmine kollektiivse väljasaatmise keelu rikkumine (*Hirsi Jamaa jt vs Itaalia*).

Samuti on arusaamatu, kuidas oleks välismaalasel võimalik oma väljasaatmist ilma otsuseta vaidlustada, ning ei ole ka selge, kuidas ja kellele peaks ta esitama esialgse õiguskaitse taotluse.

¹ RT II 2000, 11, 57

Riikidel on üldreeglina suveräänne õigus kontrollida mittekodanike sisenemist oma territooriumile ja seal viibimist. Seda poliitikat tuleb siiski kohaldada ilma, et see piiraks Euroopa Liidu õigusest ja rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi, eelkõige 1951. aasta pagulasseisundi konventsioonis sätestatud tagasi- ja väljasaatmise keeldu arvestades.

Oleme seisukohal, et olukord, kus riik isikute rahvusvahelise kaitse taotlusi vastu ei võta ning neid lahkumisettekirjutuse otsust tegemata tagasi saadab, on vastuolus rahvusvahelise õiguse ja Euroopa Liidu õiguse üldtunnustatud normidega.

Täname veelkord võimaluse eest arvamust avaldada ning palume neid edasisel menetlemisel arvestada. Oleme valmis oma seisukohti lähemalt tutvustama.

Lugupidamisega

MTÜ Eesti Pagulasabi, Eero Janson

SA Eesti Inimõiguste Keskus, Egert Rünne